

A GABONAINTERVENCIÓ ÉS HATÁSA A MAGYAR KUKORICAPIACRA

CZAGÁNY LÁSZLÓ – VINCZE LENDVAI EDINA

Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar 6724 Szeged, Mars tér 7
 czaglasz@eco.u-szeged.hu

ABSTRACT – The effect of intervention on Hungarian corn market

The intervention system is the important factor of the grain market in EU. The substance of the matter: the member countries are bound to buy the grain at predetermined price. In Hungary - because of the low price - the intervention conditions were favourable; this is why the grain (especially the maize) showing area has grown. The weather was fortunate, so in the past 2 years immense quantity accumulated in the intervention stores. More than 90% of the all intervention maize-stock is in Hungarian stores. The European Parliament has voted the gradual termination of the intervention for maize. In 2007, because of the poor crop, shortage of goods and high price has grown up. Hungarian farmers have a share in keeping the maize-stock in Hungary.

Kulcsszavak: intervenció, búza, kukorica, gabonaár

Keywords: intervention, wheat, maize, corn price

1. AZ EU GABONAINTERVENCIÓS RENDSZERÉNEK CÉLJA ÉS MECHANIZMUSA

Az Európai Unió gabonapiaci rendtartása a Közös Agrárpolitika (KAP) 1992. évi reformja során nyerte el jelenlegi formáját. A rendszer három fő elemből áll:

- kompenzációs támogatások,
- intervenciók rendszer,
- export-import szabályozás.

Az intervenciók rendszer célja egy minimális árszint biztosítása a gabonapiacra, ezáltal a termelők piaci kockázatának mérséklése. A rendszerhez csatlakozó tagországok vállalják azt, hogy a meghatározott gabonát, meghatározott időszakban, hét évig rögzített áron, felülről nem korlátozott mennyiségben bárkitől megvásárolják. Ez egy nyílt vételi ajánlat, ami elől kihátrálni nem lehet, az ajánlatot kötelezően meg kell tenni és teljesíteni kell. Az érintett ország köteles gondoskodni a technikai feltételekről, amelybe beletartoznak a raktárak, az intervenciók intézményrendszer, valamint a finanszírozás.

Az intervenciók ár tehát egy védőár, azaz normál esetben a piaci ár alatt van. A 2000 – 2006. közötti hét évben a gabona intervenciók ára 101, 31 euró volt tonnánként. Ezt az árat kellett minden tagországban meghirdetni. Érdekes, hogy az intervenciók ár minden gabonára vonatkozik.

Az intervenciók időszak általában november 1. - május 31. között van, a déli államokban augusztus 1. – április 30. Az aratás és az intervenciók időszak kezdete közötti időszakban az EU a piacra bízza az árak alakulását. Természetesen a piac szereplői már ebben az időszakban is számolnak a garantált árral.

Intervenciók felvásárlásra bármely árutulajdonos – termelő, beszerző és értékesítő szövetkezet, kereskedő, feldolgozó – felajánlhatja gabonáját. Ezt a megállapítást pontosíthatja az, hogy intervencióra egy adott gabonaféléből minimum 80 tonna felett lehet felajánlani, sőt az egyes tagországok ennél nagyobb minimumot is megállapíthatnak. Franciaországban például 500 tonna a minimum. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a kistermelők szövetkezéssel vagy felvásárlókon keresztül tudnak bekapcsolódni a rendszerbe.

Az intervenciós készletek felett lényegében az Unió rendelkezik, ami úgy valósul meg, hogy a potenciális vevők között semmiféle diszkrimináció nem érvényesíthető, a készleteket pályázaton keresztül lehet értékesíteni. (5000 tonna mértékig a nemzeti bizottság is eljárhat, de milliós tételekről lévén szó, ez a mennyiség elenyésző.) Ennek két formája létezik: belső illetve külső piaci értékesítés. A belső piaci értékesítésre akkor kerülhet sor, ha nem áll fenn a piaci ár túlzott leszorításának veszélye. Az ajánlati árak legalább akkorának kell lenni, mint a belső piaci ár illetve az intervenciós ár, a kettő közül a magasabbhoz kell igazodni. Az intervenciós készletek külső piaci értékesítése is pályázat útján történik, az intervenciós gabona vételárára pályázhatnak a kereskedők. Mivel ez a vételár az intervenciós árnál alacsonyabb is lehet, ez a módszer egyféle exporttámogatásnak minősül. Annak garantálására, hogy a piaci árnál olcsóbban megvásárolt gabona ne kerülhessen újra az Unió belső piacára, a pályázónak igen magas összegű betéti díjat kell befizetnie. A befizetett összeget csak akkor kapja vissza, ha okmányokkal tudja igazolni, hogy a kérdéses gabona elhagyta az EU területét.

2. AZ INTERVENCIÓS KÉSZLETEK FELHALMOZÓDÁSA MAGYARORSZÁGON

A gabona intervenciós rendszert az EU-15-ökre dolgozták ki és az 2004-es csatlakozási hullámig különösebb fejleményei nem is voltak működésének. Még a 2000-es évek legelején is inkább kukorica importőr volt az Unió és a 2003/2004-es gazdasági év végén – a korábbi évekhez hasonlóan – nem volt kukoricából intervenciós készlet. Egy évvel később az intervenciós raktárakban rekordmennyiségű, 5,6 millió tonna kukorica halmozódott fel, holott a közösségi kukoricatermés 5 millió tonnával kevesebb volt, mint egy évvel korábban. Ennek nyilvánvaló oka az volt, hogy a 2004-ben újonnan csatlakozó országok között volt néhány olyan, amelyik hagyományosan kukoricaexportőr volt és a korábban nemzetközi piacokon értékesített termést most intervencióra kínálták fel.

Az uniós intervenciós készletek ilyen mértékű megnövekedésében kiemelkedő szerepe volt Magyarországnak. Az intervenciós ár, amelyet a nyugati piacok paraméterei alapján egy még elfogadható, de hangsúlyozottan mérsékelt árként állapítottak meg, a magyar belső piac és a potenciális export áraihoz képest barátságosan magasak voltak. Ezt mutatják az 1. táblázat adatai:

1. táblázat: A fontosabb gabonafélék felvásárlási átlagára
(Intervenciós ár: 101. 31 € ≈ 27 000 Ft/t)

Év	Búza (Ft/t)	Kukorica (Ft/t)
2004	23 400	22 800
2005	20 500	20 900
2006	26 300	25 800

Forrás: Mezőgazdaság 2006. (KSH)

A magyar agrárium szereplőinek termelési kedvét igen csak megmozgatta a jól kiszámítható, a korábbi éveknél magasabb, időben kifizetett ár és egyre több gabonát, elsősorban kukoricát kezdtek el termelni. Ennek és a kedvező időjárásnak az lett az eredménye, hogy soha nem látott mértékű készletek képződtek. Ennek következménye volt az is, hogy hatalmas raktárépítési láz kezdődött az országban a felesleg tárolására.

2. táblázat: Intervenciós gabonakészletek 2007. február elején

Gabonafajta	EU-27	Magyarország	Magyarország részesedése (%)
	millió tonna		
Kukorica	3,94	3,89	98,7
Búza	2,04	0,26	12,7
Egyéb	0,50	0,02	4,0
Összesen	6,48	4,17	64,4

Forrás: EU-INFO (www.eu-info.hu)

Érdekes jelenség volt, hogy az elmúlt két évben a tárolókban lévő hatalmas készletek ellenére is tudtak nőni az árak és átmenetileg hiány is ki tudott alakulni. E jelenség annak volt köszönhető, hogy az intervenciós készletek felett az EU rendelkezik, ahhoz a hazai hatóságok nem nyúlhatnak hozzá. Így fordulhatott elő, hogy bizonyos időszakokban a malmok nem tudtak a belpiacon búzához hozzájutni, sőt, még importálniuk is kellett, a hiány pedig áremelést generált.

A rendszerhez csatlakozás óta a magyar raktárakban lévő mintegy 8,1 millió tonna európai uniós intervencióra felvásárolt gabonamennyiségből több mint 4,2 millió tonnát sikerült értékesíteni. Most a raktárakban lényegében csak kukorica van..

3. A KUKORICAINTERVENCIÓ FELSZÁMOLÁSA

2006. decemberében került napvilágra a hír, miszerint az Európai Unió Bizottság 2007. július 1-től megszüntetné a kukoricaintervenciót. A Bizottság fő érve az, hogy a jelenlegi rendszer kizárólag egyetlen ország érdekeit képviseli, a megmaradt készletek több mint 90 százaléka ugyanis Magyarországon található. Az EU-nak ez nagy költséget jelent Brüsszel szerint, emellett eltéríti a piac hatásait. Ez a terv azert is okozott nagy meglepetést, mert októberben még a minőség szigorítása volt napirenden.

Magyarország azonban "teljes mértékig" elfogadhatatlannak és egyoldalú intézkedésnek tartotta a Bizottság javaslatait minden olyan tagállammal szemben, amely kukoricát termel. Hazánk minden szinten erőteljes kampányt folytatott az uniós partnereknél, s ennek meg is lett a hatása: a 2007. januári ülésen az EU-tagországok többsége (14 tagállam) megértette a magyar érvelést, és támogatta a magyar álláspontot. Többek között Bulgária, Csehország, Ausztria, Franciaország, Románia, Görögország, Lengyelország, Szlovákia, Portugália, Olaszország, Finnország és Spanyolország értett egyet a magyar állásponttal, hogy a brüsszeli javaslat túlzott reakció a kialakult készletekre, míg a bizottsági előterjesztést csak a költségcsökkentésre hagyományosan érzékeny Dánia, Nagy-Britannia és Svédország támogatta egyértelműen.

Februárban újra napirendre került Brüsszelben a kukoricaintervenció ügye. Szakemberek szerint a fenntartásra jó esély van, de hosszabb távon a közös agrárpolitika irányelveinek és reformjának megfelelően szinte biztos, hogy felszámolják az intervenciót minden gabona esetében. Az EU fő indokként a termesztés és a támogatások szétválasztását hangsúlyozta, és ennek egyik módja a gabonaintervenció megszüntetése. Márciusban levették az ülés napirendjéről az ügyet, a magyarországi szakemberek ezt „jó jel”-nek tekintették, és bíztak abban, hogy egy elfogadható kompromisszum születik, amely valamiféle megszorításokat, mennyiségi vagy időkorlátokat fog jelenteni, de egy tisztességes felkészülési és kivonulási lehetőséget adhat a magyar termelők számára. Májusban ismét szóba került Brüsszelben az intervenció, de megállapodtak, hogy csak az Európai Parlament döntésének ismeretében hoznak majd határozatot. Ez újabb

előrelépésnek tűnt hazánk számára, hiszen az EP Mezőgazdasági Bizottsága a jelenlegi rendszer megmaradását javasolta. Ennek ellenére májusban az Európa Parlament megszavazta az európai uniós kukoricaintervenció korlátozásáról szóló jelentést, ugyanakkor a plénum nem támogatta azt a magyar törekvést, amely a kukoricaintervenció megszüntetésére irányuló európai bizottsági javaslat teljes elutasítását célozta.

2007. június 11-én az Európai Unió mezőgazdasági miniszterei eldöntötték, hogy fokozatosan felszámolják a központi kukoricafelvásárlást és -készletezést az EU-ban, de az Európai Bizottság tavalyi javaslatával szemben nem azonnal, hanem a 2009/10-es gazdasági évig futtatják ki nullára a rendszert. Idén 1,5 millió tonna, a következő évadban 700 ezer tonna kukorica még értékesíthető a rendszer keretében, majd az azt követő, 2009/10-esben már semmi. A végső döntést az alábbi érvekkel támasztották alá: „A 2005/2006-os gazdasági idény végére az Unió intervenciók kukoricakészletei 5,6 millió tonnára nőttek, ami az összes intervenciók gabonakészlet 40 százaléka. Ha a jelenlegi rendszer változatlan maradna, 2013-ra a közpénzen vásárolt és tárolt készletek a becslések szerint 14,1 millió tonnára növekednének. A kukoricakészletek értékesítési lehetősége korlátozott, tartós tárolásra pedig a kukorica nem alkalmas. A hajdan a világpiacra kukoricát exportáló térségek ma közvetlenül intervenciók felvásárlására kínálják fel termésük nagy részét. A kukorica intervenciók felvásárlásának megszüntetésével új egyensúly jönne létre az uniós gabonapiacán” – érvelt az uniós agrárminiszterek bizottsága.

4. A JELENLEGI HELYZET MAGYARORSZÁGON

Júliusban a kedvezőtlen időjárás következtében kialakuló – előre látható – takarmányhiány miatt az Unió felszabadította az intervenciók gabonakészleteket a belpiac számára. A döntés pánikot keltett a hazánkban, az agrártárca képviselője hangoztatta: lényeges, hogy belföldön maradjon a Magyarországon felhalmozott 1,8 t készlet. Az állattenyésztők pályázat útján juthatnak hozzá a júliusban 600.000 tonnányi, 140-150 euró/t árú takarmány kukoricához. A kukorica iránt mind a 27 tagország nagy érdeklődést mutatott, ezért javasolták a magyar gazdáknak a gyors intézkedéseket.

Azoknak, akik vásárolni szeretnének az intervenciók kukoricából a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalhoz kellett benyújtaniuk a kiírási feltételeknek megfelelő pályázatukat. A leírtak alapján a „pályázóknak tonnánként 10 euró ajánlati biztosítékot kell letenniük, amit az MVH számlájára kell átutalni forintban, az Európai Központi Bank által minden hónap első napját megelőző napon közzétett euró/forint árfolyamon számítva”. A bíráló uniós testület az árajánlatok alapján hozta meg döntését, azokat sorrendbe állítva meghatározza azt a minimális árat, amelyet még elfogadhatónak tartanak. A vásárlók a döntést követő három munkanapon belül kapnak értesítést, s ezt követően egy hónapon belül kell kifizetni az áru ellenértékét.

Az őszi betakarítás során már tisztán látszott, hogy az idei kukoricamennyiség elmarad a tavalyi évtől, a betakarítható terület 11,5 %-kal kisebb, mint az előző évben, s a termésátlagok is várhatóan elmaradnak a 2006-os év 6,89 t/ha –tól. Az FVM október 10-én kiadott közleményébe már csak 3,7 t/ha átlagtermést és 4 millió tonnánál alacsonyabb összetermelést tart reálisnak.

A fentiek együttes következménye lett egy gabona árrobbanás (a búza ára 62.000 Ft/t, a kukoricáé 55.000 Ft/t). Ez utóbbi ami elkészeríti az állattenyésztőket, elsősorban a baromfi- és sertéstartókat. „Ma már a táblán veszik meg a kukoricát. Lefoglalózzák, vagy előre kifizetik az 50 százalékát, és az egyébként tőkeszegény állattartó, baromfitermelő egyszerűen hozzá sem fog jutni” – nyilatkozta Bárány László a Baromfi Termék Tanács elnöke. A spekulánsok arra számítanak, hogy még jobban

emelkedik a kukorica ára, és ezért visszatartják. Sokan az állattartás befejezését fontolgatják, és mindenki a kormány intézkedését várja az ügy megoldására.

IRODALOMJEGYZÉK

- Az Európai Unió gabonapiaci szabályozása - FVM, Budapest, 2004.
- Mezőgazdaság 2006. – KSH, Budapest, 2007.
- A gabonaintervenció jelene – Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Országos Szövetsége, www.eurofarm.hu 2007.
- Elmosódó gabonaintervenció – EU-INFO. , www.eu-info.hu. 2007.
- Hírek, közlemények – Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium www.fvm.hu 2006., 2007.
- Interjú Bárány Lászlóval, a Baromfi Termék Tanács elnökével "Az állattenyésztés ezt nem fogja benyelni..." www.napi.hu/default.asp?cCenter=article.asp&nID=345903 2007.